

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ПЪРВО ОТДЕЛЕНИЕ

КОЛЕВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 50326/99)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

28 април 2005 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

28/07/2005

Решението става окончателно при обстоятелствата по член 44 § 2 на Конвенцията. Може да е предмет на редакторска преработка.

По делото Колев срещу България,

Европейският съд по човешките права (Първо отделение), на заседание в състав:

Г-н РОЗАКИС, *Председател*,
Г-жа С. БОТУШАРОВА,
Г-н А. КОВЛЕР
Г-жа Е. Стайнер
Г-н К. Хаджиев
Г-н Д. Шпийлман
Г-н С.Е. Йебенс, *съди*,
и г-н С. Нийлсен, *регистратор*,

След като се оттегли на заседание на 31 март 2005 г.,

Предоставя следното решение, постановено на горепосочената дата:

ПРОЦЕДУРА

1. Делото е заведено по жалба (№50326/99) срещу Република България, подадена в Европейската комисия по човешките права ("Комисията") на основание Член 34 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи ("Конвенцията") на 23 октомври 1997 г. от българския гражданин г-н Владимир Методиев Колев ("жалбоподателят"), на 30 Март 1999 г.

2. Жалбоподателят се представлява от г-н М. Чаталбашев, адвокат, практикуващ в София. Правителството на България ("Правителството") се представлява от агента си г-жа М. Димова от Министерство на правосъдието.

3. На 7 Юли 2003 г. Съдът реши да информира Правителството за заведената жалба. Съгласно разпоредбите на Член 29 § 3 от Конвенцията, Съдът реши да разгледа състоятелността на жалбата едновременно с нейната допустимост.

ФАКТИТЕ**I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО****A. Наказателното производство**

4. Жалбоподателят е роден през 1958 г. и живее в София.

5. На 11 май 1994 г. той е арестуван и задържан по обвинения за измама. Той е обвинен в това, че през февруари 1994 г. е получил банков кредит в размер на 300,000 лева (които, към съответния период са са равнявали приблизително на 10,000 щ.д.), представяйки се под фалшива самоличност и посредством използване на подправени документи. Още трима души, за които се твърди, че са съучастници на жалбоподателя, са обвинени в същия процес във връзка с няколко различни случая на измама и фалшифициране.

6. Жалбоподателят има криминално досие, включващо присъди за кражби, започващи от 1991 г., когато е осъден на четири години и два месеца затвор. В резултат на това, повдигнатите срещу него обвинения през 1994 г. касаят случай на рецидивизъм с утежняване на вината, наказуем с лишаване от свобода от три до петнадесет години.

7. Предварителното следствие приключва в началото на 1996 г., когато обвинителният акт е представен пред Софийски градски съд.

8. Съдът провежда заседания на 24 Юни и на 16 Октомври 1996 г., на 14 Януари, 18 Март, 13 Юни и 3 Ноември 1997 г., на 13 Януари, 8 Април и 11 Ноември 1998г., на 3 май, 29 Юни и 8 Октомври 1999 г. Заседанията се отлагат, тъй като свидетели или представители на гражданските ищци не се явяват или не могат да бъдат намерени или призовани. В някои от случаите се налагат отлагания, тъй като един или повече от обвиняемите не се явяват. Неявяването на жалбоподателя става причина за едно отлагане - на разглеждането, проведено на 18 Март 1997 г..

9. На 8 Октомври 1999 г. председателстващият съдия, г-жа М., се оттегля от делото. Причината за оттеглянето и е натиск от страна на прокурора от Софийска градска прокуратура във връзка с решението на г-жа М. да освободи жалбоподателя под гаранция (виж параграф 32 по-долу). Разглеждането на делото започва от начало.

10. Разглежданията, насрочени за 10 Април, 22 Юни, 28 Септември и 21 Декември 2000 г. не се състоят, поради неявяване на някои от другите обвиняеми. Жалбоподателят се явява на тези разглеждания.

11. На 23 Февруари 2001 разглеждането се отлага, тъй като адвокатът на жалбоподателя се оттегля от делото малко преди началото на разглеждането.

12. Заседанията, насрочени за 25 Април, 18 Маю и 22 Октомври 2001 г. и 22 Февруари 2002 г. също са отложени, тъй като няколко от призованите лица не се явяват и се налага да се събират допълнителни доказателства.

13. Жалбоподателят и друго обвинено лице не се явяват на заседанието, насрочено за 25 Юни 2002 г. Софийски градски съд постановява ареста и задържането на жалбоподателя и отлага заседанието. Жалбоподателят не е открит преди датата на следващото заседание - 25 Ноември 2002, което води до още едно отлагане.

14. Жалбоподателят се явява на изслушването на 27 Март 2003 и на 8 Септември 2003 г., но делото е отложено, тъй като не се явява друг от обвиняемите.

15. По време на разглеждането на 21 и на 24 Ноември 2003 г. Софийски градски съд изслушва няколко свидетели и отлага делото, тъй като някои от свидетелите не се явяват.

16. Към Февруари 2005 г. наказателното производство срещу жалбоподателя е все още висящо пред Софийски градски съд, а следващото заседание е насрочено за 1 Март 2005 г.

17. През цялото производство Софийски градски съд търси съдействието на полицията, за да осигури присъствието на лицата, призовани за разглеждането на делото и налага глоби или постановява арести на лицата, които не са се явили без уважителна причина.

В. Предсъдебното задържане на жалбоподателя

18. На 11 Май 1994 г. жалбоподателят е арестуван и задържан.

19. Жалбоподателят обжалва няколко пъти задържането си. Освобождаването му под гаранция многократно е отказвано на основание на член 152 от НПК и съответната практика, според която задържане под стража е задължително във всички случаи, в които възможната присъда преминава определен праг на суровост. В настоящия случай властите се позовават и на алинея 3 от член 152 от Кодекса, според редакцията и в периода 1995 – 1997 г., според която задържане под стража е задължително във всички случаи без изключение, при които, *inter alia*, обвиняемият е рецидивист.

20. На 14 Януари 1997 г. Софийски градски съд решава да освободи жалбоподателя под гаранция. Отбелязвайки, че освобождаването на жалбоподателя би противоречало на буквата на член 152 § 3 от НПК, съдът постановява, че въпреки това продължаването на задържането на жалбоподателя не може да бъде разумно оправдано. Съдът постановява, че многобройни неоправдани забави са били причинени от неявяването на свидетели или потърпевши или в резултат на бездействие от страна на полицията и че не следва жалбоподателят да носи последствията от това. Съдът отбелязва също, че според медицинския доклад психическото здраве на жалбоподателя се е влошило. В частност, той е пасивен, депресиран и поведението му говори за висок риск от суицидална криза.

21. Жалбоподателят плаща гаранцията и е освободен на 21 Януари 1997 г.

22. Вследствие на протеста, внесен от прокурора, на 5 Март 1997 г. Върховният касационен съд отменя разпореждането на Софийски градски съд от 14 Януари 1997 г. и разпорежда задържането на жалбоподателя под стража. Съдът установява, че няма изключителни

обстоятелства, които да дават основание за освобождаване, вземайки предвид, че жалбоподателят има криминално досие и би могъл да извърши ново престъпление или да се укрие от правосъдието.

23. Жалбоподателят остава на свобода до 18 Март 1997 г. На този ден той не се явява на разглеждането на наказателното дело срещу него и е арестуван няколко часа по-късно, очевидно от дома си.

24. Между Септември 1997 и Ноември 1998 г. жалбоподателят неуспешно се опитва да бъде освободен под гаранция, заявявайки, *inter alia*, че няма намерение да се укрие от правосъдието, което, според неговите твърдения, е видно от факта, че е намерен от полицията на домашния си адрес. Съдилищата обосновават отказа си с член 152 от НПК и съответната практика, отбелязвайки, че жалбоподателят не се е явил на разглеждането на 18 Март 1997 г. и че следователно съществува риск да се укрие от правосъдието

25. На 11 Ноември 1998 г. Софийски градски съд постановява освобождаването на жалбоподателя под гаранция, заявявайки, че продължаването на досъдебното му задържане, вече надхвърлящо четири години, е неоправдано.

26. Жалбоподателят плаща гаранцията и е освободен на непосочена дата през Ноември 1998 г.

27. Вследствие на жалба, внесена от прокурора, на 26 Февруари 1999 г. Софийски апелативен съд отменя разпореждането на Софийски градски съд от 11 Ноември 1998 г. и разпорежда задържането на жалбоподателя под стража, повтаряйки съображенията си, че има опасност той да се укрие от правосъдието.

28. Въпреки решението на Апелативния съд, жалбоподателят остава на свобода. На 3 Май и на 29 Юни 1999 г. той се явява на разглежданията на наказателното дело.

29. На 29 Юни 1999 г. Софийски градски съд издава ново разпореждане за освобождаването на жалбоподателя.

30. Вследствие на жалба, внесена от прокурора, на 2 Август 1999 г. Софийски апелативен съд отново разпорежда задържането на жалбоподателя под стража. Съдът се позовава на член 152 от НПК и съответната практика.

31. Жалбоподателят е арестуван на 3 Август 1999 г., по силата на решението на апелативния съд.

32. По време на разглеждането на 8 Октомври 1999 г. Софийски градски съд установява, че не е в състояние да се произнесе по молбата на жалбоподателя за освобождаване под гаранция, поради факта, че прокурорът е подал молба до Висшия съдебен съвет, органът, който назначава, повишава и освобождава съдии, за разрешение да заведе дело срещу г-жа М, председателстващия съдия, във връзка с решенията и да освободи жалбоподателя под гаранция.

33. На 20 Декември 1999 г. жалбоподателят обжалва срещу продължаващото му досъдебно задържане.

34. На 21 Януари 2000 г. Софийски градски съд отхвърля жалбата. Съдът отбелязва, че жалбоподателят е рецидивист и, следователно, опасността той да извърши ново престъпление или да се укрие от правосъдието се предполага в новата формулировка на член 152 § 2 от НПК, според редакцията му след 1 Януари 2000 г. (виж параграф 42 по-долу). Тъй като разполагаемите доказателства не установяват факти, способни да опровергават презумпцията, жалбоподателят следва да остане под арест.

35. Вследствие на жалба, внесена от жалбоподателя, на 25 Февруари 2000 г. Софийски апелативен съд отхвърля решението на Софийски градски съд и постановява освобождаването на жалбоподателя под гаранция, критикувайки по-нисшата съдебна инстанция за грешна интерпретация на новите законови разпоредби. Жалбоподателят е освободен на същия ден.

36. Всички решения на Софийски апелативен съд са взети на закрити заседания. В последния случай Апелативния съд взема решението си след получаване на становището на Апелативна прокуратура, за което жалбоподателят не е информиран.

37. Жалбоподателят е арестуван отново на 31 Март 2003 г., съгласно разпореждането на Софийски градски съд от 25 Юни 2002 г., тъй като не се е явил на разглеждането, насрочено за този ден (виж параграф 13 по-горе).

38. На 31 Март 2003 жалбоподателят обжалва задържането си. На 7 Април 2003 г. жалбата му е удовлетворена и той е освободен. Съдът приема, че неявяването на жалбоподателя на 25 Юни 2002 г. не представлява опасност той да се укрие от правосъдието, вземайки предвид обяснението на жалбоподателя и примерното му поведение по време на производството. Съдът взема предвид и факта, че жалбоподателят вече е прекарал прекомерно дълъг период в досъдебно задържане, което противоречи на НПК и на Конвенцията.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО И ПРАКТИКИ

A. Законови основания за досъдебно задържане и практики преди 1 Януари 2000 г.

39. Според практиката на Върховния съд, Член 152 § 1 изисква лице, обвинено в сериозно умишлено престъпление, да бъде задържано под стража. Съгласно Член 152 § 2 изключение е възможно единствено случай, че е безсъмнено ясно, че опасността от укриване от правосъдието или повторно извършване на престъпление е обективно изключена поради, например, сериозно заболяване на обвиняемия.

Бремето да докаже наличието на подобни изключителни условия се носи от задържания.

40. Съгласно Член 93(7) от НК „сериозно престъпление” е престъпление, наказуемо с повече от пет години лишаване от свобода.

41. Съгласно алинея 3 на Член 152, според редакцията между 1995 и 1997 г., досъдебното задържане е задължително без изключение в случаите, в които има друго висящо предварително следствие срещу обвиняемия, както и в случаите на рецидивизъм.

В. Законни основания за досъдебно задържане след 1 Януари 2000 г.

42. Съгласно поправките на Член 152 §§ 1-3 от НПК, обвиняемите могат да бъдат задържани под стража единствено когато е установено, че съществува реална опасност да се укрият от правосъдието или да извършват престъпление. За целите на първоначалното решение обвиняемият да бъде задържан, подобна опасност се предполага, *inter alia*, в случаите, в които обвиненията засягат престъпление, наказуемо с над десет години лишаване от свобода или в случай, че обвиняемият е рецидивист. Тази презумпция, обаче, не премества тежестта на доказателството - властите са длъжни във всеки един случай да потвърдят дали има реална опасност обвиняемият да се укрие от правосъдието или да извърши ново престъпление. Освен това, за целите на последващите решения да се удължи досъдебното му задържане, следва да се установи продължаващото наличие на реална опасност обвиняемият да се укрие от правосъдието или да извърши ново престъпление (виж Тълкувателно решение № 1 от 25 Юни 2002 г. на Върховния касационен съд).

С. Вреди по Закона за отговорността на държавата за вреди, причинени на граждани, във връзка със забавянето на разглеждането на жалби срещу задържането

43. В решение от 8 Ноември 2001 г. по дело № 1384/01, Пазарджишкият районен съд присъжда вреди на ищеца, чиято жалба срещу задържането му е разгледана 50 дни след подаването и. Съдът установява, че тази прекомерна забава е нарушила Член 152а от НПК и Член 5 § 4 от Конвенцията. Съдът счита, че вредите се дължат въпреки факта, че точната законова характеристика на жалбата съгласно Закона за отговорността на държавата за вреди, причинени на граждани, е неясна. В преценката на делото, съдът взема предвид факта, че ищецът е претърпял сериозна психологическа травма в резултат на продължителното му задържане и се е опитал да извърши самоубийство, като си е блъскал главата в стената.

44. В решение от 24 Март 2004 г. по дело № 1691/03, Софийски апелативен съд отбелязва, че молбата на ищеца за освобождаване е разгледана 42 дни след подаването и, в нарушение на Член 152а от НПК. Въпреки това, съдът счита, че не е възможно да се разсъждава дали освобождаването на ищеца би било постановено, ако жалбата е била разгледана в съответния срок. Следователно, не се дължат вреди във връзка със забавата.

ОТНОСНО ПРАВОТО

I. ТВЪРДЕНИ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛЕН 5 § 3 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

45. Жалбоподателят се оплаква, че предсъдебното му задържане е било неоправдано и прекомерно дълго, в нарушение на Член 5 § 3 от Конвенцията, който гласи, в приложимата си част:

“Всеки арестуван или лишен от свобода в съответствие с разпоредбите на т. 1(с) на този член трябва и има право на гледане на неговото дело в разумен срок или на освобождаване преди гледането на неговото дело в съда. Освобождаването може да бъде обусловено от даването на гаранции за явяване в съда.”

A. Допустимост

46. Правителството заявява, че жалбата е недопустима, бидейки явно необоснована. Жалбоподателят остава на различно мнение.

47. Съдът счита, че горната жалба не е явно необоснована по смисъла на Член 35 § 3 от Конвенцията и отбелязва, че не е недопустима на други основания. Следователно, жалбата следва да се обяви за допустима.

B. Същество

1. Аргументи на страните

48. Правителството заявява, че задържането на жалбоподателя не е било в нарушение на вътрешното законодателство, тъй като законовият максимален двугодишен срок на предсъдебно задържане според НПК касае единствено задържане в очакване на предварителното следствие. Няма законови граници за задържане на етапа на съдебното производство.

49. Правителството заявява също, че жалбоподателят е бил арестуван по разумни обвинения, че е извършил престъпления и че не

са били налице обстоятелства, изключващи опасността той да се укрие от правосъдието или да извърши престъпление. В частност, жалбоподателят е извършил по-рано престъпления и обвиненията са касаели сериозни престъпления. Съдилищата са взели предвид тези факти в решенията си. Следователно, има релевантни и достатъчни причини, оправдаващи отнемането на свободата на жалбоподателя в очакване на процес.

50. По отношение на изискването за надлежно старание, Правителството поддържа мнението, че властите са действали по безупречен и добре организиран начин. Забавянето на производството е било причинено от обективни трудности. В частност, делото е било сложно и е включвало няколко обвиняеми.

51. Жалбоподателят заявява, че становището на Правителството съдържа единствено неясни общи постановки. Жалбоподателят предлага своя подробен анализ на релевантните фактори и заключава, че не е имало опасност той да се укрие от правосъдието, да попречи на правораздаването или да извърши престъпление. Освен това, прекомерните забави на процеса са предизвикани от факта, че полицията не е осигурила присъствието на някои от обвиняемите и свидетелите. Следователно, според жалбоподателя, поведението на властите, а не сравнителната сложност на делото, са били причината за прекомерната продължителност на задържането му.

2. Преценката на съда

52. Съдът отбелязва, че жалбоподателят е прекарал четири периода на предсъдебно задържане: 11 Маю 1994 - 21 Януари 1997, 18 Март 1997 – неупомената дата през Ноември 1998, 3 Август 1999 – 25 Февруари 2000 и 31 Март – 7 Април 2003 (виж параграфи 18-38 по-горе).

53. В случай, че обвиняемият е задържан за два или повече отделни периода в очакване на процес, гаранцията за разумен срок на Член 5 § 3 изисква обща оценка на натрупания срок (виж *Kemmache v. France* (no. 1 и no. 2) решение от 27 Ноември 1991 г., серия А no. 218, § 44, *Vaccaro v. Italy*, no. 41852/98, 16 Ноември 2000, §§ 31-33 и *Mitev v. Bulgaria*, no. 40063/98, 22 Декември 2004, § 102).

54. Следователно, периодът, който трябва да се разглежда, е приблизително четири години и единадесет месеца.

55. Продължаващото разумно подозрение, че арестуваният е извършил престъпление е условие *sine qua non* за законността на продължаващото задържане, но след един определен срок от време, то вече не е достатъчно. В подобни случаи Съдът трябва да определи дали другите основания, изтъкнати от властите, все още оправдават лишаването от свобода. В случай, че тези основания са релевантни и достатъчни, Съдът трябва също да установи дали компетентните

власти са показали специално усърдие в провеждането на процеса (виж *Labita v. Italy* [GC], no. 26772/95, §§ 152-53, ECHR 2000-IV).

56. Безспорен е фактът, че жалбоподателят е бил задържан по разумни обвинения, че е извършил измама.

57. Относно основанията за продължаващото задържане, Съдът отбелязва, че до 1 Януари 2000 г. българските власти са прилагали законодателство и практики, налагащи презумпцията, че задържане в очакване на процес е необходимо винаги при дела, в които вероятната присъда надвишава един определен праг на суровост. Тази презумпция е оборима единствено при изключителни обстоятелства като, например, сериозна болест или други изключителни фактори. Още повече, че задържаният е имал задължението да докаже наличието на такива изключителни обстоятелства, а, при положение, че не го е направил, той е бил задължен да остане задържан под стража през цялото производство (виж параграфи 39-41 по-горе). При делото *Илийков срещу България* (no. 33977/96, §§ 84-87, 26 Юли 2001) и някои други български дела, Съдът установи, че горната практика е несъвместима с Член 5 § 3 от Конвенцията.

58. По време на задържането на жалбоподателя, с изключение на един кратък период след 1 Януари 2000 г., дефектните разпоредби все още са били в сила и тази практика е била доминираща. Въпреки това, Съдът трябва да разгледа дали разпоредбите и практиката са реално приложени в настоящия случай.

59. До 1997 г. исканията на жалбоподателя да бъде освободен под гаранция са били рутинно отхвърляни, на основание, че задържането му е било задължително при отсъствието на изключителни обстоятелства като, например, сериозна болест. Властите са разчитали и на алинея 3 от член 152 от Кодекса, според редакцията и в периода 1995 – 1997 г., според която задържане под стража е задължително във всички случаи без изключение, при които, *inter alia*, обвиняемият е рецидивист. Този подход е несъвместим с Член 5 § 3 от Конвенцията.

60. Вярно е, че в някои от решенията си властите се позовават на криминалното досие на жалбоподателя и на факта, че поне в два случая той не се е явил в съда (виж параграфи 22, 24 и 27 по-горе). Не е било незарумно да се счита, че тези факти разкриват съществуването на опасност жалбоподателят да извърши престъпление или да се укрие от правосъдието.

61. Съдът отбелязва, обаче, че през Ноември 1998, Юни 1999, Февруари 2000 и след това през Април 2003 г. българските съдилища очевидно са приели обясненията на жалбоподателя относно неявяването му на три разглеждания и са счели, че той е имал примерно процесуално поведение (виж параграфи 23, 24, 25, 35 и 38 по-горе). Очевидно е, следователно, че не е имало реална опасност жалбоподателят да се укрие от правосъдието. Съществен е и фактът, че

обвиненията срещу жалбоподателя и предишните му присъди са касаели ненасилствени престъпления (виж параграфи 5 и 6 по-горе).

62. Още повече, че след Януари 1997 г. Софийски градски съд счита, че задържането на жалбоподателя не е оправдано и че е имало многобройни забавяния, приписани на властите (виж параграф 20 по-горе). Въпреки това и въпреки факта, че той е отговарял на всички призовки, докато е бил на свобода между Ноември 1998 и Август 1999 г., на 3 Август 1999 г. жалбоподателят отново е задържан на единственото основание, че предсъдебното му задържане е задължително при липсата на изключителни фактори (виж параграфи 26-31 по-горе). През Януари 2000 г., дори след влизането в сила на новите разпоредби на НПК (виж параграф 42 по-горе), задържането на жалбоподателя е продължено във връзка с порочната практика, изискваща задължително предсъдебно задържане независимо от съществуването на реална опасност обвиняемият да се укрие от правосъдието или да извърши престъпление. По този начин властите позволяват жалбоподателят да бъде задържан в продължение на близо пет години –един нередно продължителен период сам по себе си (виж параграфи 34 и 54 по-горе).

63. В заключение, както при делото *Илийков*, Съдът счита, че продължителното лишаване на жалбоподателя от свобода, с изключение на периодите, през които е бил задържан поради неявяване в съда, не е било базирано на релевантни и достатъчни основания, тъй като властите не са се позовали на конкретни релевантни факти и са разчитали изключително на законовата презумпция, основаваща се на сериозността на обвиненията.

64. Следователно, има нарушение на Член 5 § 3 от Конвенцията.

II. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 5 § 4

65. Жалбоподателят се оплаква, че принципът на равнопоставеност е нарушен при разглеждането от Софийски апелативен съд на законността на задържането му. Освен това, жалбоподателят твърди, че изискването за „бързина“ е нарушено в производството, възбудено от прокурора срещу решението на Софийски градски съд от 11 Ноември 1998 г. да освободи жалбоподателя под гаранция, тъй като Софийски апелативен съд е издал решението си след няколко месеца. Член 5 § 4 от Конвенцията гласи:

“Всеки арестуван или лишен от свобода има право да обжалва законосъобразността на своето задържане в съда, който е задължен в кратък срок да се произнесе; в случай че задържането е неправомерно, съдът е длъжен да нареди незабавното освобождаване на задържаното лице.”

A. Допустимост

66. Правителството заявява, че колкото до оплакването на жалбоподателя, че жалбата срещу задържането му не е била разгледана в разумен срок, той е имал възможност да възбуди дело за вреди по Закона за отговорността на държавата за вреди, причинени на граждани. Според мнението на Правителството, всеки, който твърди, че властите не са се съобразили със срокове съгласно НПК или съгласно Конвенцията, която е била директно приложима в България, може да заведе дело по точка 1 § 1 от закона. Следователно, жалбоподателят не е изчерпил възможностите на вътрешното законодателство в тази връзка.

67. Правителството заявява, че всички оплаквания по Член 5 § 4 са, във всеки случай, недопустими, бидейки явно необосновани.

68. Жалбоподателят отговаря, че позоваването от страна на Правителството на Закона за отговорността на държавата за вреди, причинени на граждани е неуместно, тъй като жалбата на жалбоподателя касае законността на задържането му. Тя не касае обезщетение. Освен това, не е вярно, че Конвенцията е била директно приложима дотолкова, доколкото се касае за процедурни въпроси.

69. Жалбоподателят възразява и срещу заявлението на Правителството, че оплакванията му са явно необосновани.

70. Правилото за изчерпване на вътрешните правни възможности, споменато в Член 35 § 1 от Конвенцията задължава жалбоподателите първо да използват възможностите, които са нормално налични и достатъчни във вътрешното законодателство, за да получат удовлетворение за твърдяните нарушения.

71. Поради причини, изложени по-долу, в настоящото дело Съдът може да остави открит въпроса дали от жалбоподател, твърдящ, че има нарушение на правото му по Член 5 § 4 от Конвенцията за „бързо” решение относно законността на задържането му, се изисква, по Член 35 § 1 от Конвенцията, да заведе *ex post factum* дело за щети във връзка с твърдяната забава, в случай, че не е имал на разположение средства за правна защита, способни да ускорят разглеждането на жалбата по време на задържането му (виж *G.K. v. Poland* (dec.), no. 38816/97, 12 Ноември 2002 и *I.I. v. Bulgaria* (dec.), no. 44082/98, 25 Март 2004, с още препратки, от които може да се заключи, че не е задължително да се заведе дело за вреди във връзка с жалби по Член 5 §§ 1, 2, 3 и 4; виж също, *Tám v. Slovakia*, no. 50213/99, §§ 44-54, 22 Юни 2004, предполагащо, че при определени обстоятелства може да се изисква изчерпване на гражданските средства за съдебна защита в контекста на жалби по Член 5).

72. Съдът повтаря твърдението си, че ответното Правителство, твърдящо, че не са изчерпани средствата за съдебна защита, е длъжно да посочи на Съда с достатъчна яснота средствата за съдебна защита, от които жалбоподателят не се е възползвал и да удовлетвори Съда, че

средствата за съдебна защита са били ефективни и достъпни на теория и на практика по съответното време, тоест да каже, че те са били достъпни и даващи възможност за удовлетворение на оплакванията на жалбоподателя и са предоставяли реални възможности за успех (виж *Akdivar and Others v. Turkey*, решение от 16 Септември 1996, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-IV, p. 1211, §§ 65-68, *Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece*, решение от 9 Декември 1994, Series A no. 301-B, p. 77, § 35, *Djavit An v. Turkey*, no. 20652/92, §§ 28 и 29, ECHR 2003-III).

73. В настоящия случай Правителството не е обосновало възражението си по Член 35 § 1 от Конвенцията с примери от съдебната практика. Изглежда, че няма релевантни решения на Върховния касационен съд. Две скорошни решения на апелативните съдилища изглежда показват, че съдебната практика в България по разглеждания въпрос не е уредена (виж параграфи 43 и 44 по-горе). Съдът припомня също, че в някои български дела той е отбелязвал сравнително тесния обхват на средствата за съдебна защита по Закона за отговорността на държавата за вреди, причинени на граждани по отношение на нарушенията на изискванията на Конвенцията при досъдебно задържане (виж следните решения: *Янков срещу България*, no. 39084/97, §§ 189-198, ECHR 2003-XII (извадки), *Митев*, цитирано по-горе, §§ 127-140, и *Божилков срещу България*, no. 45114/98, §§ 76-83, 22 Декември 2004). Накрая, позоваването от страна на Правителството на “срок по НПК”, несъобразяването с който би довело до отговорност на правителството по Закона, не е обосновано.

74. В обобщение, в отсъствието на ясна съдебна практика, демонстрираща практичността на повдигане на граждански иск в България по отношение на прекомерна бавност при разглеждането на жалби срещу задържане, Съдът не може да приеме, че от жалбоподателят се е изисквало да подаде такъв иск (cf. *Tám*, cited по-горе).

75. Следователно, възражението на Правителството по Член 35 § 1 от Конвенцията трябва да бъде отхвърлено.

76. Съдът счита също, че оплакванията на жалбоподателя по Член 5 § 4 от Конвенцията не са явно необосновани по смисъла на Член 35 § 3 и отбелязва, че те не са недопустими на други основания. Следователно, оплакването трябва да бъде обявено за допустимо.

В. Същество

77. Правителството заявява, че жалбите на жалбоподателя срещу задържането му са разгледани бързо и че съдилищата са разгледали всички релевантни аспекти.

78. Жалбоподателят повтаря оплакванията си и заявява, че Правителството не е успяло да вземе отношение по твърденията му, че производството срещу него не е било равнопоставено

79. Съдът отбелязва, че в настоящото дело, както и в предишни български дела (виж, наред с другите, *Илийков*, цитирано по-горе, §§ 101-104 и *Куйбишев срещу България*, по. 39271/98, § 76, 30 Септември 2004), страните по производството пред Софийски апелативен съд във връзка със задържането на жалбоподателя не са били равнопоставени. По отношение на вътрешното право и установената практика, прокуратурата има привилегията да се обръща към съдиите с аргументи, които не се съобщават на жалбоподателя (виж параграф 36 по-горе). Следователно, производството не е било равнопоставено.

80. Съдът отбелязва по-нататък, че в някои случаи разглеждането на жалби на жалбоподателя срещу задържането му е било забавено. В частност, жалбата му от 8 Октомври 1999 г. не е била разгледана (виж параграф 32 по-горе). Жалбата на жалбоподателя от 20 Декември 1999 г. е била разгледана от Софийски градски съд повече от месец по-късно, на 21 Януари 2000 г. Решение по последващата жалба от жалбоподателя до Софийски апелативен съд е взето на 25 Февруари 2000 г., още един месец по-късно (виж параграфи 34 и 35 по-горе). Следователно, тези жалби не са били разгледани „бързо”, според изискванията на Член 5 § 4 от Конвенцията.

81. Следователно, има нарушение на Член 5 § 4 от Конвенцията.

III. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 6 § 1 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

82. Жалбоподателят се оплаква, че наказателното производство срещу него е било прекомерно дълго. Той разчита на Член 6 § 1 от Конвенцията, който гласи, в частта си, отнасяща се до случая:

“при решаването на ... каквото и да е наказателно обвинение срещу него, всеки има право на ... публично гледане ... в разумен срок от ... съд...”

А. Допустимост

83. Правителството заявява, че жалбата е явно необоснована. Жалбоподателят възразява.

84. Съдът счита, че жалбата на жалбоподателя по Член 6 § 1 от Конвенцията не е явно необоснована по смисъла на Член 35 § 3. Съдът

отбелязва по-нататък, че тя не е недопустима и на друго основание. Следователно, трябва да се обяви за допустима.

В. Същество

85. Правителството заявява, че делото е много сложно във връзка с това, че касае обвинения в няколко отделни акт на измама, за които се твърди, че са извършени от няколко обвиняеми лица на различни места и по различно време. Следователно, властите е трябвало да изслушат десетки свидетели и да съберат и разгледат обемна документация. В частност, в обвинителния акт са изброени седемдесет свидетеля и седем вещи лица. Според мнението на Правителството, трудностите, които властите са срещнали при призоваването на толкова много свидетели, са били обективни и неизбежни и последващите забавяния, следователно, не са причинени от властите. Още повече, че някои от отлаганията са причинени от неявяването на някои от обвиняемите.

86. Правителството счита, че отлагането, причинено от факта, че процесът е трябвало да бъде подновен през Октомври 1998 г., когато председателстващият съдия се е оттеглил, не може да бъде приписано на властите, тъй като председателстващият съдия е имал уважителна причина за оттеглянето си.

87. Колкото до поведението на жалбоподателя, Правителството изразява мнение, че той е отговорен за четири отлагания – той не се е явил на три разглеждания, а оттеглянето на първия му адвокат е причинило още едно отлагане.

88. За разлика от него, властите са предприели всички възможни мерки, за да ускорят производството. Разглежданията са били назначавани през разумни периоди от време и властите са правили усилия да осигурят присъствието на свидетелите и обвиняемите.

89. Жалбоподателят отговаря, че отсъствието на адекватна и ефективна система за призоваване на свидетели и недостатъчната координация в това отношение между Съда и другите държавни институции е основната причина за прекомерната продължителност на производството в неговия случай. В частност, Софийски градски съд е провел най-малко тридесет разглеждания и повечето от тях са отложени по процедурни причини, свързани с ненадлежно призоваване. Друг основен проблем е тромавата система на назначаване на вещи лица по българското процесуално право.

90. Жалбоподателят признава, че не се е явил на три разглеждания, но заявява, че отлаганията на тези разглеждания така или иначе са били неизбежни, тъй като няколко свидетели и обвиняеми не са се явили. Във всеки случай, въпросното отлагане е породило кратки забави и не може да послужи за обяснение на цялата продължителност на производството.

91. Съдът отбелязва, че жалбоподателят е арестуван и обвинен на 11 Май 1994 г. и че към времето на последната информация от страните - Февруари 2005, производството все още е било висящо на етапа на съдебния процес (виж параграфи 5 и 16 по-горе).

92. Следователно, въпросният период е продължил най-малко десет години и девет месеца.

93. Съдът счита, че делото срещу жалбоподателят не е било сложно (виж параграф 5 по-горе). Въпреки този факт, предварителното следствие е продължило две години и процесът е бил висяш повече от осем години - период, само по себе си прекомерно дълъг (виж параграфи 7-16 по-горе).

94. Жалбоподателят е отговорен за отлагания за период от около една година, когато делото е било отложено поради неявяването му на три разглеждания и оттеглянето на адвоката му в последния момент преди едно от разглежданията (виж параграфи 8, 11 и 13 по-горе).

95. Повечето от отлаганията, обаче, са причинени от неспособността на властите да осигурят присъствието на свидетелите и обвиняемите (виж параграфи 8, 10, 12, 14 и 15 по-горе). Въпреки, че е вярно, че при едно дело, включващо няколко обвиняеми и многобройни свидетели, може да се получат някои неизбежни забавяния, местните власти са длъжни да се погрижат, ако е необходимо – посредством законодателни промени на съответните процесуални правила или посредством административни и организационни мерки, подобни забавяния да бъдат сведени до минимум.

96. В настоящия случай, въпреки, че Софийски градски съд е потърсил полицейско съдействие, за да осигури присъствието на лицата, призовани за разглежданията, тези мерки очевидно са били неефективни на практика. Не е работа на Съда да предложи на българското правителство средствата за справяне с проблема. За целите на настоящото дело, Съдът отбелязва, че властите не са прибегнали до подходящите процесуални или други средства да сведат забавите до минимум.

97. Съдът отбелязва също, че вследствие оттеглянето на председателстващия съдия се е наложило процесът да започне отначало, тъй като още от началото не е бил назначен втори съдия (виж параграф 9 по-горе). Последващото забавяне е приписано на властите (cf. *Илийков*, цитирано по-горе, § 116).

98. Горните съображения са достатъчни, за да може Съдът да заключи, в светлината на критериите, установени в практиката му, че продължителността на наказателното производство срещу жалбоподателят е надвишило „разумния срок”.

99. Следователно, има нарушение на Член 6 § 1 от Конвенцията

IV. ПРИЛАГАНЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

100. Член 41 от Конвенцията предвижда:

“Ако Съдът установи, че е имало нарушение на Конвенцията или на протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение. Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна..”

A. Вреди

101. Жалбоподателят претендира за обезщетение от EUR 10,500 за неимуществени вреди. Той подчертава факта, че е бил задържан за необичайно дълъг период и че в резултат на това е претърпял влошаване на психическото си здраве. Многократните му задържания под стража, които са били напълно неоправдани, са били особено болезнени. Жалбоподателят се е почувствал безпомощен в лицето на произволните и непредсказуеми действия на наказателната съдебна система. Освен това, продължаването на наказателното производство повече от десет години му е причинило безкрайно безпокойство.

102. Правителството не коментира претенциите на жалбоподателя..

103. Съдът, вземайки предвид вредите, присъдени в сходни дела (виж *Михов срещу България*, по. 35519/97, 31 Юли 2003, и *Илийков*, цитирано по-горе), счита, че претенциите на жалбоподателя са прекомерни. Съдът отбелязва, обаче, че нарушенията на Член 5 § 3 и Член 6 § 1, установени в настоящия случай, касаят особено дълго задържане и прекомерно продължително съдебно производство, което, десет години след началото му, все още е висящо на еапа на съдебния процес. Съдът отбелязва също, че през 1997 г. Софийски градски съд обелязва влошаването на психическото здраве на жалбоподателя, очевидно в резултат на продължителното му задържане (виж параграф 20 по-горе). Вземайки предвид релевантните фактори, Съдът присъжда на жалбоподателя EUR 6,000 във връзка с неимуществени вреди, плюс всички данъци, дължими върху тази сума.

B. Разноски

104. Жалбоподателят претендира за сумата от EUR 4,950 за 110 часа правно обслужване от страна на адвоката му връзка със съдебното производство, при почасова ставка от EUR 45. Жалбоподателят представи споразумение за заплащане на хонорар между него и адвоката му, както и разписание на работата. Жалбоподателят поиска направените разноски да бъдат изплатени директно на адвоката му, г-н М. Чаталбашев.

105. Правителството не коментира.

106. Според съдебната практика на Съда, жалбоподател има право на възстановяване на разноските си дотолкова, доколкото е доказано, че тези разноски са били необходими и реално направени и са разумни като количество. В настоящия случай, вземайки предвид разполагаемата информация и цитираните по-горе критерии, Съдът счита, че е разумно да присъди сумата от EUR 2,500 за разноски, плюс всички данъци, дължими върху тази сума.

С. Лихва за просрочване

107. Съдът намира за уместно, лихвата за просрочване да е базирана на пределната лихва по заеми на Централната европейска банка, към които следва да се добавят три процентни пункта.

КАТО ВЗЕ ПРЕДВИД ГОРЕПОСОЧЕНИТЕ СЪОБРАЖЕНИЯ, СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО ОТСЪДИ

1. *Обявява* жалбата за допустима;
2. *Установява* нарушение на Член 5 § 3 от Конвенцията;
3. *Установява* нарушение на Член 5 § 4 от Конвенцията;
4. *Установява* нарушение на Член 6 § 1 от Конвенцията;
5. *Осъжда*
 - (а) ответното правителство да заплати на жалбоподателя в тримесечен срок от датата на влизане на решението в сила съобразно Член 44 § 2 от Конвенцията равностойността в български лева на следните суми, изчислени по курса, приложим към датата на плащането:
 - (i) EUR 6,000 (шест хиляди евро) за неимуществени вреди, платими лично на жалбоподателя;
 - (ii) EUR 2,500 (две хиляди и петстотин евро) за разноски, платими по банковата сметка на адвоката на жалбоподателя в България;
 - (iii) всички данъци, дължими върху горните суми;
 - (б) считано от изтичането на горепосочения тримесечен срок до уреждане на плащането да се начислява проста лихва, равняваща се на пределната лихва по заеми на Централната европейска банка, плюс три процентни пункта;

6. *Отхвърля* останалата част от претенцията на жалбоподателя за обезщетение по справедливост.

Изготвено на английски език и известно писмено на 28 Април 2005 г. съгласно Правило 77 §§ 2 и 3 от Правилата на съда.

Сьорен Нийлсен
Заместник регистратор

Христос Розакис
Председател